

Een prettig muzikaal avontuur

Vlak voor de zomervakantie kreeg ik de vraag of ik zin had om de nieuwe I15 Prisma versterker en de bijbehorende DD15 CD-drive van het Zweedse merk Primare aan de tand te voelen. Dat was niet tegen dovemansoren gezegd - gelukkig niet, voor hen die extra snel van begrip zijn - want ik ken Primare al jaren en ik heb veel bewondering voor de goede geluidskwaliteit en oersolide en fraaie constructie van hun apparatuur.

Van het setje dat me nu werd aangeboden intrigeerde me met name de I15 Prisma me, toen ik snel even op internet spiekte. Want dat is véél meer dan een versterker. Er zit namelijk ook een fraaie da-converter in, en het is een zeer uitgebreide (draadloze) casting hub - die naast een eigen op UPnP-leest geschoeide streamer ook voorzien is van een high-end versie van Google Chromecast. Dit levert een naadloos geheel aan functionaliteit en gebruiksgemak op dat door Primare 'Prisma' wordt genoemd, en voor de moderne consument een wereld aan draadloos entertainment opent.

DD15 - de laatste cd-speler die je ooit zal kopen?

We leven in een tijd waarin 'computer audio' en streaming een steeds grotere rol spelen wanneer we het over de weergave van muziek hebben. De verkoop van zilveren schijfjes daalt al jaren gestaag en er wordt zelfs al openlijk over 'het einde van

de cd' gepraat. Onzin als je het mij vraagt, er zijn er sinds de introductie halverwege de jaren 80 van de vorige eeuw bijna een biljoen van verkocht en die zullen heus niet van vandaag op morgen opeens verdwenen zijn. Dat er binnen een aantal jaar misschien geen cd's meer gemaakt worden wil dus nog niet zeggen dat er zelfs op middellange termijn ook geen cd-spelers meer nodig zullen zijn.

De DD15 is om meerdere redenen een erg goed doordacht apparaat. Om te beginnen is het alleen een loopwerk. Dus zonder digitale schakeling die aan veroudering onderhevig is. En hoewel de DD15 eigenlijk is ontworpen om met de eigen I15 Prisma gecombineerd te worden kan de consument hem uiteraard los kopen en aan een DAC van eigen keuze koppelen. Daarvoor staan twee digitale uitgangen ter beschikking, een coaxiale elektrische en een optische Toslink. Beide 'gewoon' s/pdif maar wél voorzien van state-of-the-art onder-

►NEXT

drukking van jitter, om een digitaal signaal met een ongelooflijk goede en coherente timing te produceren, wat de geluidskwaliteit ten goede komt.

In de DD15 zit een ongelooflijk mooi gebouwd Philips CDM-M10 loopwerk met een vrijwel onverwoestbaar slot-loading mechanisme. Dit loopwerk is ontwikkeld voor mobiel gebruik in de transportsector, en is om die reden gebouwd als een tank en zeer ongevoelig voor schokken en vibraties. Daarnaast - en dat is iets dat Primare principieel bij al hun apparatuur doorvoert - worden in de DD15 verschillende voedingen gebruikt die specifiek voor een bepaalde taak gekozen en gedimensioneerd zijn. Zo zit er een uiterst zuinige switch-mode voeding in die de speler op spanning houdt als hij in stand-by staat, maar ook een gewone lineaire voeding voor als hij in bedrijf is. En omdat switch-mode voedingen nogal wat noise kunnen afgeven wordt die helemaal uitgeschakeld als er cd's worden afgespeeld. En in de schakeling wordt zo veel mogelijk gebruik gemaakt van SMD componenten. Niet alleen omdat die door hun geringe omvang de kortste signaalwegen opleveren, maar ook omdat ze een betere soldeerverbinding mogelijk maken dan traditionele componenten die door gaatjes in de printplaat worden gemonteerd.

I15 Prisma - De keuze van een nieuwe generatie?

De hifi-wereld bevindt zich in een interessante periode. Er moet

geïnnoveerd worden, want de nieuwe generatie consumenten vraagt nadrukkelijk om andere oplossingen. Apparatuur mag niet te groot meer zijn, maar moet er wél strak uitzien en goed klinken. Hij moet gemakkelijk te bedienen zijn, en flexibel ten opzichte van nieuwe vormen van entertainment. Ook duurzaamheid en milieuvriendelijkheid staan tegenwoordig steeds vaker op het verlanglijstje. Oh, en zo min mogelijk kabels natuurlijk. Enter de Primare I15 en het Prisma platform. Prisma is een multiroom concept dat verder gaat dan de fysieke apparatuur, het gaat ook over bedieningsgemak en - daar heb je het - flexibiliteit. In de I15 Prisma versterker zit niet alleen een da-converter, er is ook een op UPnP gebaseerde streamer ingebouwd, én een hoogwaardige versie van Google Chromecast. Het is vooral dat laatste wat het Prisma concept uniek maakt. Hierdoor kun je vanuit diverse apps, die op te roepen zijn vanuit de gratis Primare Prisma app, op zeer hoog niveau muziek streamen naar de I15 Prisma. En dan hoeft je niet alleen te denken aan internetradio via Tune-In, of Tidal en Qobuz, maar bijvoorbeeld ook aan Roon, waarmee je sinds de laatste firmware update gapless muziek naar Chromecast receivers kunt streamen in een maximale resolutie van 24bit/96kHz. Het enige dat de gebruiker (eenmalig) hoeft te doen om vanuit de Primare Prisma app zelf met casting aan de slag te kunnen is de Google Home app te installeren en van daaruit de setup van de I15 Prisma te doen. In de Quick Start Guide is dat allemaal heel duidelijk uitgelegd, je moet er alleen even rekening mee houden dat je dat in draadloze modus moet doen, en de ethernetkabel - als je die wil gaan gebruiken - pas moet aansluiten en via het menu activeren als de I15 Prisma klaar voor gebruik is.

Naast Chromecast, dat zowel via WiFi als via een bedraad netwerk te bedienen is, beschikt de I15 Prisma zoals gezegd over een ingebouwde streaming module. Die bedien je via de eigen Primare Prisma app, en hoewel ik niet zo'n ontzettend grote fan ben van UPnP moet ik toegeven dat deze app uitzonderlijk goed, stabiel en vooral pijlsnel werkt. Niet alleen bij het bedienen van het volume (waarbij ik geen vertraging van betekenis ondervond) maar ook bij het kiezen en afspelen van muziek vanaf mijn NAS. Voor dat laatste maakte ik gebruik van de eigen serversoftware van Synology, maar ik heb me laten vertellen dat Primare zelf het liefst gebruik maakt van MinimServer, een gratis en zeer goed ontwikkeld stuk serversoftware dat zowel voor computers (Windows, MacOS én Linux) als voor veel merken en generaties NAS drives te down-

loaden is. Ik heb mijn mening over UPnP na het gebruik van de Prisma app echt in positieve zin moeten bijstellen, met complimenten aan de ontwikkelaars van Primare. Wie al over een goede streamer beschikt, of net als ik player software als Roon gebruikt, kan dus 'casten' via Chromecast, óf gebruik maken van één van de digitale ingangen, waaraan de I15 Prisma een zeer uitgebreide keuze biedt. En voor de muzikliefhebber die een analoge tuner of een phonotrap - zoals bijvoorbeeld de nieuwe R15 MM/MC phonotrap waar Primare momenteel aan werkt - wil aansluiten is er ook nog een analoge ingang voorhanden. Daarnaast beschikt de I15 Prisma over een systeembus die als aan/uit trigger kan worden gebruikt, óf om een externe infrarood-ontvanger te kunnen 'daisy-chainen' als één of meer apparaten achter een dichte deur in een kast worden geplaatst.

Uitpakken en aansluiten

Beide apparaten worden geleverd met een fraaie en goed in de hand liggende afstandsbediening (dezelfde, dus je kunt een 'reserve-exemplaar' in de doos laten), één of twee systeemkabel(s) en een netsnoer. Audiokabels, zowel analoge als digitale, doet Primare er niet bij. Hou daar dus rekening mee. Wat Primare wél meeleverd is een actieve spanning-

zoeker die met een signaal aangeeft op welke klem van de IEC-connector aan het netsnoer de stroom zit. Bij Primare hoef je namelijk niet na te denken over de juiste lichtnetpolariteit; als de stroom op de meest rechtste klem van de IEC connector zit (wanneer je er recht tegenaan kijkt) dan zit hij goed. Heel gaaf, ik ken niet veel andere merken die hier zo zorgvuldig mee omgaan.

De behuizingen van de I15 Prisma en de DD15 blinken uit in stijlvolle eenvoud met zeer weinig knoppen. Ik had van beide apparaten de titaniumkleurige versie, en dat zag er ongelooflijk chique uit. De mechanische kwaliteit is bovengemiddeld. Beide apparaten voelen erg stevig aan en zijn verrassend zwaar. Dat relatief hoge gewicht zit hem overigens niet in een dikke voeding, maar vooral in de degelijke en resonantievrije behuizing. De I15 Prisma heeft voor de versterking een Klasse D module van 2 x 60 Watt aan 8Ω (100 Watt een 4Ω) van het Nederlandse merk Hypex onder de motorkap, wat een uiterst efficiënte en koele werking oplevert. De kast van de I15 Prisma wordt nooit meer dan handwarm.

Opstelling

De Primare I15 Prisma nam voor de duur van de review de plaats in van mijn geïntegreerde PrimaLuna versterker. Het **NEXT**

AudioQuest NRG4 netsnoer bleek volgens de Primare spanningzoeker correct in het stekkerblok te zitten en werd dus zonder halsbrekende toeren achter het hifi-meubel ingeplugd. Als externe bron náást de DD15 (met eigen standaard netsnoer, en LAT International DI 20 mkII coaxiale digitale interconnect) diende mijn als dedicated Roon Server ingerichte Mac mini, die middels een AudioQuest Coffee USB met de I15 Prisma werd verbonden. Mijn Kharma Ceramic prototype luidsprekers werden met AudioQuest Castle Rock luidsprekerkabels aangesloten. De eerste 24 uur werd er niet actief geluisterd, en draaide ik overdag vooral internetradio om de digitale schakeling goed te laten stabiliseren, maar wat in dat stadium toch al meteen opviel was dat de I15 Prisma lekker enthousiast uit de startblokken kwam met een soepel en krachtig geluid dat nooit tekort leek te komen, ook niet als het volume even wat omhoogging.

Luisteren

De echte luistertest begon ik, wat onwennig, met het draaien van cd's. Als je eenmaal aan het gebruiksgemak van streamen gewend bent vergeet je snel hoe leuk het is om cd's te draaien. Het maken van een keuze uit een kast vol doosjes lijkt veel meer op het uitzoeken van een langspeelplaat dan op het browsen naar muziek op je tablet. De definitieve luistersessie werd dan

ook vanaf zilveren schijfje afgetrapt door Caixa, met het album *Ball and Bisquit*. Dit cross-over album van de klassiek opgeleide percussionist Neil Percy en fluitist Paul Edmund-Davies bevat een betoverende instrumentale mix van klassiek, jazz en wereldmuziek, die ongelooflijk fraai werd opgenomen. De openingstrack *After The First Udu* begint met allerlei kleine percussieve geluidjes, die door de DD15 en I15 Prisma ongelooflijk strak en ruimtelijk werden geprojecteerd tegen een achtergrond van putdiep laag. De vleugelpiano en om elkaar heen preludeerende fluit en sopraansax die even later invallen hadden een prachtige klankkleur, waarbij de verschillende texturen van hout en koper mooi los van elkaar te horen waren. Ook de jazzy ballade *Lament For Mary* had met zijn warme en intieme weergave een hoge kippenvelfactor. Wie anno 2018 nog beweert dat "Klasse D versterkers geen emotionele weergave hebben" heeft duidelijk al lang niet meer met een 'open mind' naar Klasse D versterkers geluisterd...

Dan naar streaming, waarbij ik begon met de eigen speler van het Prisma platform. Hierbij moet ik eerst even wat toelichten over de zoekfunctie. Die gedraagt zich namelijk net iets anders dan je zou verwachten, maar na enige gewenning werkt het heel goed. Er is namelijk geen 'general search' die op trefwoord binnen je hele collectie zoekt, de zoekfunctie kijkt alleen in de map die je op dat moment geopend hebt. Primare heeft in de app echter een 'Direct Browse' knop ingebouwd. Als je rechtsboven op het pictogram van de stapel mapjes tikt opent zich, hoe diep je ook in de browser zit, een dropdown menuutje waarmee een nieuw venster kunt oproepen waarin je snel naar alle andere mappen in de browser kunt switchen. Als je een erg uitgebreide collectie digitale muziek hebt kan het belang van schone metadata hierbij overigens niet genoeg benadrukt worden. Aangezien de meeste moderne muziekconsumenten zich waarschijnlijk sowieso meer met casting zullen bezighouden dan met het cureren van een uitgebreide eigen collectie, zie ik dit trouwens absoluut niet als nadeel. Door in het browserveld van de app met twee vingers te 'knijpen' kun je het aantal pictogrammen per kolom van vier naar vijf veranderen, en andersom weer terug naar vier door je vingers te spreiden. Dat werkt zowel bij mappen als bij albums en tracks. Wat op dit moment nog ontbreekt in de app is een full-screen weergave van het actueel afgespeelde album, maar daar komt bij de eerstvolgende software update een oplossing voor, zo is mij verzekerd. Tikken op de hoesafbeelding opent nu wél een venstertje met technische informatie over de afgespeelde

track, zoals bitrate en samplingfrequentie. De geluidskwaliteit van de Prisma streamer was in elk geval voorbeeldig. Het verrukkelijk ruimtelijke en uitermate dynamisch opgenomen album Live At The Priory van Jan Akkerman stond als een huis. Met de ogen dicht kon ik me zonder enige moeite voorstellen dat ik in de zaal aanwezig was, terwijl het virtueuze gitaarspel van superheld Jan in een grote, diepe én hoge bubbel van geluid om mij heen werd geprojecteerd.

Casting via de Tidal app ging eveneens vlekkeloos, en klonk uitstekend. Blaze Away, het nieuwe album van de poppy triphopband Morcheeba, klonk puntig en ruimtelijk. Als fanatiek Roongebruiker was ik natuurlijk ook zeer benieuwd naar de combinatie met Prisma. De setup was een fluitje van een cent, de I15 Prisma verscheen gewoon in het lijstje van netwerkapparaten en was met één knopdruk te koppelen. Ik luisterde naar Binkbeats, het muzikale alter ego van de Utrechtse percussionist en producer Frank Wienk, die als éénmansorkest met zo'n vijftig verschillende instrumenten en een heleboel effecten erg fijne en gelaagde muzikale universums schept. Ik koos voor het exclusief via Bandcamp verkrijgbare live uitgevoerde nummer Rhythmiconomy, dat met zijn diepe laag, zeer ruimtelijke plaatsing en forse dynamiek een versterker echt het vuur aan de schenen legt. En de I15 Prisma gaf geen krimp. Opnieuw werd ik getraakteerd op een zelfverzekerde en gulle weergave waarin ook op redelijk hoog volume geen spoortje ademnood te horen was.

Samenvattend

De tijd die ik doorbracht met de Primare I15 Prisma en

DD15 gaat de boeken in als een prettig muzikaal avontuur. Niet alleen bood deze fraai vormgegeven en aangenaam compacte set mij een interessant kijkje op de nu al actuele toekomstvisie van Primare, ik heb er ook echt met veel plezier naar geluisterd. De DD15 is een redelijk sober uitgevoerde maar extreem degelijk gebouwde cd-speler die echt het beste uit je zilveren schijfjes weet te halen. Ondanks (of misschien wel dankzij) het feit dat er alleen een loopwerk en een digitale interface in zit maar géén da-converter zou dit wel eens de laatste cd-speler kunnen zijn die je koopt. De I15 Prisma is een uiterst veelzijdige en erg fijn klinkende versterker annex da-converter annex casting hub die gebruik maakt van de modernste technologie. Het Prisma platform werkt snel en zeer stabiel. Door de zorgvuldige toepassing van Chromecast vormt hij het hart van een prettig bedienbaar (multi-room) muzieksysteem, dat vanwege het gebruik van Nederlandse Klasse D versterkertechniek niet alleen fysiek maar ook milieutechnisch een prettig kleine 'footprint' heeft. Niet alleen voor design-gevoelige muzikliefhebbers van harte aanbevolen!

Max Delissen

PRIJZEN	
PRIMARE I15 PRISMA	€ 1.749,-
PRIMARE DD15	€ 1.250,-

IMPORTEUR: PAI AUDIO VIDEO
 E-MAIL: INFORMATIE@PAI-AUDIOVIDEO.NL
 WWW.PAI-AUDIOVIDEO.NL

► END

